

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV” นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าหลังการติดเชื้อนั้น ผู้ติดเชื้อได้มีกระบวนการสร้าง ปรับตัวและต่อรองในการดำเนินชีวิตในชุมชนของตนเองอย่างไร การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบนเพราะเป็นภาคที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อมากที่สุด โดยได้เลือกพื้นที่ทำการศึกษากับผู้ติดเชื้อทั้งหญิงและชายในตำบลแห่งหนึ่งของอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดเรื่อง “อัตลักษณ์” เป็นแนวคิดหลักเพื่อต้องการอธิบายว่าบุคคลสร้างอัตลักษณ์ผู้ติดเชื้อขึ้นมาได้อย่างไร และอัตลักษณ์นี้ทำให้เกิดการพลัดถิ่นสถานภาพของผู้ติดเชื้อในชุมชนอย่างไร หลังจากทีสถานภาพของตนเปลี่ยนแปลงไปแล้วพวกเขาได้ต่อสู้และต่อรองเพื่อหลีกเลี่ยงสถานภาพนั้นอย่างไรเพื่อทำให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชุมชนเป็นไปอย่างปกติ “อัตลักษณ์” เป็นการนิยามหรือให้ความหมายกับตัวเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งอัตลักษณ์นี้จะก่อตัวขึ้นโดยผ่านการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคลที่มีการตีความหรือให้ความหมายการกระทำซึ่งกันและกัน และยังสามารถที่จะตอบโต้และต่อรองการกระทำของแต่ละฝ่ายได้ด้วย การปฏิสังสรรค์ระหว่างกันนี้เป็นกระบวนการทางสังคมที่ใช้สัญลักษณ์ที่มีความหมายร่วมกัน ทำให้บุคคลสามารถกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตนเองและในขณะเดียวกันก็ถูกกำหนดจากบุคคลอีกฝ่ายด้วย อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องว่า “เรามองตัวเองอย่างไร” และ “คนอื่นมองเราอย่างไร” และเป็นผลผลิตที่สำคัญของสังคมที่เราอาศัยอยู่และความสัมพันธ์กับคนอื่น บุคคลหนึ่ง ๆ จึงมีอัตลักษณ์ได้หลากหลาย

การศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ผู้ติดเชื้อเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคลกับบุคคล การทางการแพทย์ในการบอกผลตรวจเลือด และนำไปสู่การยอมรับว่าตนเป็นผู้ติดเชื้อซึ่งเป็นสถานภาพใหม่ทางสังคม ความรู้สึกที่ตนเป็นผู้ติดเชื้อได้ถูกตอกย้ำและผลิตซ้ำด้วยการปฏิสังสรรค์ทางสังคมกับคนอื่น และยังเกิดขึ้นจากการที่ผู้ติดเชื้อปฏิสังสรรค์กับตนเองอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ผู้ติดเชื้อมองตนเองเปลี่ยนไปในทางลบว่า ตนเองเป็นคนไม่ดี ต่ำต้อย แตกต่างจากคนอื่น ส่งผลให้รู้สึกที่ตนเองเป็นคนไม่มีคุณค่า สูญเสียความมั่นใจ และเกิดความหวาดระแวงว่าคนอื่นจะรังเกียจตนเอง การติดเชื้อได้ทำให้ผู้ติดเชื้อรู้สึกสูญเสียสถานภาพและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เคยมีมาก่อนหน้าไปสู่สภาวะที่เป็นชายขอบ สิ่งนี้ได้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ติดเชื้ออย่างมาก ทำให้ผู้ติดเชื้อต้องเผชิญกับการถูกรังเกียจจากคนอื่น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ยังคงดำรงอยู่ในชุมชน ถึงแม้ว่าภาพรวมทางสังคมของการรังเกียจผู้ติดเชื้อจะมีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้นแล้วก็ตาม

การดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ติดเชื้อจึงต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านทั้งเรื่องภาวะจิตใจของตนเอง ร่างกายที่เจ็บป่วย การหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว รวมทั้งการอยู่ร่วมกับคนในชุมชน

ดังนั้นการเผชิญกับปัญหาในชีวิตประจำวันของผู้ติดเชื้อจึงทำให้พวกเขาต้องปรับตัวด้วยการต่อสู้และต่อรองเพื่อให้ตนได้สถานภาพทางสังคมกลับคืนมาและสามารถดำเนินชีวิตได้เป็นปกติ หรือเพื่อให้พ้นจากสภาวะชายขอบนั่นเอง พบว่าการปรับตัวของผู้ติดเชื้อนี้เป็นการต่อสู้กับภาวะจิตใจและร่างกายที่เปลี่ยนไป ร่างกายเป็นเรื่องที่ผู้ติดเชื้อให้ความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะมันเป็นภาพลักษณ์ทางสังคม การมีร่างกายที่ปกติจะช่วยลดภาพลักษณ์ผู้ติดเชื้อจากการมองของคนอื่นลงได้และยังนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้สามารถทำงานมีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัวและทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่ามากขึ้น ดังนั้นการมีอากรทางกายจึงส่งผลให้ผู้ติดเชื้อหวังอยากจะมีร่างกายปกติคืนมา

สำหรับการต่อรองได้เกิดขึ้นในหลายรูปแบบ เช่น การพยายามไปช่วยงานกับชุมชนเพื่อแสดงให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเองยังคงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและทำประโยชน์ได้ การเข้าร่วมกลุ่ม/ชมรมผู้ติดเชื้อช่วยทำให้ผู้ติดเชื้อเกิดความมั่นใจและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากขึ้นเพราะได้ทำงานให้แก่ชุมชนและสังคม และการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเอดส์และยังสามารถนำความรู้นั้นมาสร้างความเข้าใจให้แก่ชุมชนด้วย อย่างไรก็ตามการพยายามต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อยังคงดำเนินต่อไปในชีวิตประจำวันในการอยู่ร่วมกับชุมชน ตราบใดที่พวกเขายังต้องเผชิญกับการถูกรังเกียจจากคนในชุมชน เช่นนี้แล้วการผลิตซ้ำความหมายทางสังคมและสำนึกของผู้ติดเชื้อในด้านลบ จึงยังไม่สามารถลบเลือนไปจากใจของพวกเขา